

30. oktober 2003

Den Grønlandske Uddannelses- og Vækstfond (GUV)

Baggrund

En væsentlig forudsætning for et velfungerende erhvervsliv er en arbejdsstyrke, der er i besiddelse af de kvalifikationer, som efterspørges af virksomhederne. Uddannelse er derfor et af kodeordene for en kursændring i det grønlandske samfund og erhvervsliv.

Der er allerede igangsat flere reformer inden for dette område, bl.a. "Atuarfitsialak" (Den gode skole) på folkeskoleområdet. Det er også erkendt, at uddannelser på universitetsniveau og lignende primært må opnås gennem uddannelse i udlandet. Fokus har i høj grad været på at sikre uddannede lærere, administratorer osv. til det offentlige. Det har været nødvendigt i en opbygningsfase, men for at der kan komme en fornyelse i det grønlandske erhvervsliv er der brug for endnu flere "gode hoveder" med gåpåmod og de nødvendige kompetencer, som kan vende udviklingen.

Der er derfor behov for at stimulere flere til at få en uddannelse eller på anden måde erhverve kompetencer, som kan tilføre de eksisterende virksomheder ny viden og bidrage til at udvikle disse eller medvirke til etablering af flere nye, innovative virksomheder.

En anden væsentlig forudsætning for et velfungerende erhvervsliv er at sikre adgang til kapital til at gennemføre idéer, som kan bidrage til øget fornyelse og udvikling. Det grønlandske erhvervsliv er domineret af hjemmestyreejede virksomheder, og det øvrige erhvervsliv er for en stor dels vedkommende subsidieret gennem forskellige støtteordninger. Dertil kommer subsidiering gennem ensprissystemet, som gør det vanskeligt at gennemskue de omkostningsægte priser på varer, transport mv.

Udfordringen består i at vende denne udvikling, så grønlandsk erhvervsliv i højere grad bliver mere konkurrencedygtigt i forhold til udlandet og mindre afhængigt af få produktioner inden for en enkelt erhvervsgrene.

Den fremtidige tilførsel af kapital bør ske på en måde, så incitamentet til at drive privat virksomhed øges således at der ansøges til en fornyelse og udvikling af det grønlandske erhvervsliv, som primært kan resultere i øget eksport.

Mange har det synspunkt, at der er tilstrækkelig kapital til stede, men mangler kvalificerede projekter. I Grønland er der dog begrænset adgang til risikovillig kapital til at udvikle ideer og omsætte disse til lødige projekter, som gør det interessant for banker at finansiere disse.

Den væsentligste aktør på dette område er – ved siden af de offentlige erhvervsfremmeordninger - erhvervsudviklingsselskabet Sulisa. Selskabet har kun i begrænset omfang reelt mulighed for at løfte denne opgave, selv om det er en del af deres formål.

Problemet består bl.a. i følgende: at Sulisa har ganske mange projekter i forhold til sine personalemæssige ressourcer, at selskabet efter flytningen af hovedsædet til Maniitsoq selv mener, at det er blevet vanskeligere at rekruttere to-sprogede personer med den fornødne faglige ballast end da det lå i Nuuk, at små-projekter tager en uforholdsmæssig stor del af selskabets ressourcer, idet alle iværksættere og virksomheder i dag principielt har adgang til at få bistand. Desuden er Sulisas finansielle beredskab meget begrænset. Det hindrer selskabet i at gå ind som en betydende investor i store projekter, selv hvis disse synes at have et væsentligt udviklingspotentiale. Dermed er det meget vanskeligt for Sulisa at fungere som et egentligt venture-selskab, selvom der i selskabet ses et behov herfor.

De gode idéer er der imidlertid ifølge Sulisa, men der er behov for mere risikovillig kapital i sammenhæng med kompetent rådgivning, som kan udvikle den gode ide til et kvalificeret projekt, som efterlyst af bl.a. den finansielle sektor.

Der er behov for beskrivelse af et procesforløb, hvor der ikke alene gives støtte til udviklingen af nye produkter/ydelser, men også yder rådgivning bl.a. i forbindelse med markedsføringen af nye produkter. Nye produkter/ydelser skal i en 3-årig periode have mulighed for at trække på faglig bistand frem mod den endelige kommercialisering.

Formål

Kvalificeret arbejdskraft og adgang til risikovillig, tålmodig kapital er væsentlige forudsætninger for at sikre en fornyelse og udvikling i det grønlandske erhvervsliv.

For at medvirke til at skabe disse forudsætninger kan der etableres en fond. Fondens formål skal være at medvirke til at skabe fornyelse og vækst i Grønlands erhvervsliv, så målet om en selv bærende økonomi kan nås.

Fondens formål er todelt:

- For det første skal fonden kunne støtte uddannelsesprojekter, som kan tilføre erhvervslivet øget innovation og fornyelse og på anden vis medvirke til at hæve kompetenceniveauet i det grønlandske samfund og erhvervsliv.
- For det andet skal fonden kunne igangsætte udviklingsprojekter i eksisterende virksomheder og til igangsætning af nye, innovative virksomheder.

Fonden, der kunne hedde Grønlands Uddannelses- og Vækstfond (GUV), skal udgøre en vigtig drivkraft i bestræbelserne for at vende udviklingen, så det grønlandske erhvervsliv i fremtiden i højere grad kan fungere på markedsvilkår.

GUV skal derfor ikke blot være endnu en tilføjelse til de allerede eksisterende støttemuligheder. Ved etablering af en ny fond skal der foretages en gennemgang og revision af de eksisterende støttemuligheder på området med henblik på en eventuel afvikling og justering eller en sammenlægning med GUV. En sådan samordning af indsatsen vil sikre GUV en større gennemslagskraft og sikre, at der arbejdes ud fra samme målsætninger.

Målgruppe

Det vurderes, at virksomheder og iværksættere indenfor alle sektorer kan have behov for at få tilført risikovillig kapital og viden.

Målgruppen for GUV i forhold til erhvervsudviklingsprojekterne bør i udgangspunktet være alle sektorer. Konkret bør udgangspunktet være kun at gå ind i kvalificerede, innovative projekter og understøtte innovative iværksættere, der har mulighed for at skabe en værditilvækst. Herunder kan konkrete projekter, der har til formål at gennemføre nødvendige struktureltilpasninger inden for bestemte erhverv være omfattet.

På uddannelsesområdet bør målgruppen være projekter, der primært retter sig mod erhvervslivets behov og som kan medvirke til at styrke væksten og fornyelsen inden for erhvervslivet. Dette bør dog ikke kun være i snæver forstand, men også kunne være mere langsigtede kompetenceopbygningsinitiativer inden for strategisk vigtige dele af uddannelsessystemet, som på sigt kan bidrage til erhvervsudviklingen.

Bestyrelse og ledelse

Fonden har to hovedformål. Derfor er det vigtigt, at der til både bestyrelse og medarbejdere findes personer, som tilsammen kan håndtere problemstillingerne i forhold til både uddannelses- og erhvervsprojekter. Bestyrelsen bør bestå af personer med en stærk og udviklingsorienteret erhvervsprofil samt eksperter på uddannelsesområdet. Bestyrelsesmedlemmerne vælges for en 3-årig periode ad gangen. Bestyrelsen må ikke bestå af folketings- eller landstingsmedlemmer.

For at sikre bestyrelsen den nødvendige handlekraft bør bestyrelsen ikke være for stor. Bestyrelsen kunne være på fire personer samt en formand.

Det kan foreslås, at de tre medlemmer, herunder formanden udpeges af Landsstyret efter indstilling fra de grønlandske erhvervsorganisationer. Økonomi- og Erhvervsministeren udpeger to medlemmer. Bestyrelsen ansætter direktøren.

Virkefelt

Uddannelse

GUV kan støtte projekter, som i en bredere forstand kan hæve kompetenceniveauet i det grønlandske samfund og erhvervsliv og i en mere snæver forstand kan tilføre erhvervslivet ny viden.

Indsatsen bør målrettes projekter, der sigter mod et af følgende mål:

1. at tilføre erhvervslivet øget innovation og fornyelse,
2. efteruddannelses- og lederudviklingsaktiviteter af betydning for erhvervslivet bredt set,
3. at gøre det muligt for enkeltpersoner at tage umiddelbart utilgængelige uddannelser på et højt niveau i andre lande,
4. at skabe veldefinerede, bedre rammer for uddannelser i Grønland, som kan give disse et kvalitativt løft og har et strategisk perspektiv i kompetenceudviklingen.

Konkrete eksempler på mulige projekter, der kunne støttes:

Innovationsfornyelse

- Netværkssamarbejder mellem erhvervslivet og videninstitutioner – eller skabelse af bl.a. fysiske rammer for sådanne aktiviteter, der målrettes mod innovative iværksættere og virksomheder, eksempelvis udvikling af et designernetværk for skind, tekstiler, brugskunst eller et ingeniør-netværk/bromatolog netværk indenfor produktudvikling af fødevarer. Dette kunne eksempelvis være via medfinansiering af deltagelse i samarbejdsprojekter i relevante internationale programmer, herunder via EU og NORA.
- Program for udvikling af moduler omkring innovation, iværksætteri og virksomhedsrelateret anvendelse af IT på erhvervsuddannelser.

Efteruddannelse og lederudvikling

- Udvikling af et sammenhængende og overvejende virksomhedsbaseret uddannelsesprojekt.
- Lederudviklingsprogrammer målrettet private virksomheder udformet i samarbejde mellem bl.a. erhvervslivet, lokale institutioner og udbydere samt udenlandske institutioner, således at erhvervslivet i Grønland i højere grad får et internationalt niveau.

Konkrete uddannelser

- Stipendiater til udenlandske universiteter, eventuelt med et vist krav om tilbagebetaling af gennemførelse af uddannelsen.
- Støtte af udvalgte personer – eller grupper af personer i afgrænsede programmer - der vil tage en uddannelse som erhvervslivet har brug for. Dette kunne eksempelvis både være programmer målret-

tet videregående uddannelser - eller målrettet at få flere såkaldte mønsterbrydere, hvor sigtet er at kunne få gennemført en faglig uddannelse.

Bedre rammer for uddannelser

- Etablering af forsøg med fjernundervisningsaktiviteter, tilvejebringelse af et center omkring fjernundervisning eller lign.
- Indsættelse af et ”skoleskib”, der som ”flydende klasselokale” kan indeholde særlige undervisningsfaciliteter for flere geografiske områder på én gang.
- Forbedring af sprogundervisning på forskellige niveauer ud fra en overordnet plan for området.

Erhvervsudvikling

GUV kan støtte aktiviteter rettet mod eksisterende virksomheders innovative, kommercielle projekter samt opstart af innovative iværksættere, især med projekter med et af følgende formål:

1. produktudvikling
2. markedsanalyser
3. eksportfremmeaktiviteter
4. markedsføring/branding
5. feasibility-studies
6. indskud af venture-kapital.

Midlerne bør alene være målrettet fremtidsrettede og udviklingsorienterede virksomhedsprojekter, som ikke efterfølgende er afhængig af subsidiering og støtte fra det offentlige. Støtten bør så vidt muligt heller ikke forvride konkurrencen mellem grønlandske virksomheder.

Derudover må fondens tilbud til det private erhvervsliv i givet fald koordineres med de øvrige tilbud, der udbydes fra offentlig side.

Under alle omstændigheder bør driften af den enkelte virksomhed forblive et rent privat anliggende og GUV må i udgangspunktet ikke kunne opnå bestemmende indflydelse i virksomheden. Det offentlige i skikkelse af fonden bør ikke drive virksomheden, og fonden skal blot være én af flere finansieringskilder for virksomheden.

Derfor bør formuleres retningslinjer for fondens engagement, dets varighed og medindflydelse, der er kendte af alle parter og som sikrer fondens exit og hjemtagelse af fortjenesten, når virksomheden er i god gænge.

Konkrete eksempler på projekter, der kunne tænkes omfattet:

- Udvikling af high-tech tøj i samarbejde med internationalt varemærke indenfor beklædningsindustrien (anvendelse af syntetiske materialer kombineret med moskusuld, rensdyrskind, lammeuld).
- Udvikling af boligtekstiler (moskus- og lammeuld).
- Udvikling af højkvalitets-fødevarerprodukter indenfor fiskeriet, moskus, rensdyr og lam.
- Udvikling af produkter til køkkener og badeværelser i granit/marmor.
- Et konkret satsning på eksport af vand og is, herunder etablering af et fælles salgsselskab og udvikling af fælles brand.
- Et virksomhedsrelateret projekt omkring udnyttelse af hele sælen.
- Feasability-studie omkring kommerciel udnyttelse af lerforekomster.

Administration

Fonden skal placeres centralt for at sikre dels én indgang for brugerne, dels den nødvendige kompetence og professionalisme blandt medarbejderne.

Medarbejderne skal være specialister inden for deres områder, dvs. der både skal være medarbejdere med en mere kommerciel baggrund, som også kan yde kompetent rådgivning - gerne over nettet - samt medarbejdere, som har kendskab til behovene for uddannelse og som kan behandle ansøgninger inden for dette område.

Forvaltningen af fondens midler til erhvervsudvikling vil dog kræve særlige kompetencer indenfor porteføljemanagement, så denne opgave bør udliciteres.

Fonden vil således have brug for medarbejdere med forskellige kompetencer, men det vurderes overordnet set snarere at være en gevinst end et problem.

Det er dog vigtigt for at undgå at skabe endnu flere strukturer og institutioner på dette felt nøje at overveje konstruktionen. Herunder bør overvejes en sammenlægning med allerede eksisterende aktører på området. En sådan proces bør være godt forberedt (og antageligt gennemføres trinvis) og med løbende inddragelse af relevante aktører.

Finansiering

Der kan peges på mulig finansiering gennem tre kanaler 1) Gennem realisering af ”død kapital” i de hjemmestyreejede selskaber. 2) En omprioritering af bloktilskuddet. 3) Midler fra de eksisterende erhvervsfremme- og efteruddannelsesaktiviteter, som lægges sammen med fonden, herunder bl.a. midler fra SULISA og AEB-indbetalingerne.

Finansieringen kunne eventuelt fungere efter samme model som Færøernes Erhvervsudviklingsinstitut. Her fandt et indskud på 1 mio. kroner fra

henholdsvis færøsk og dansk side sted ved fondens etablering. Herudover blev der fra begge sider ydet et lån til instituttet på hver 99 mio. kroner. Disse lån var rente- og afdragsfrie i 10 år efter stiftelsen og herefter fastsættes lånevilkårene ved en vedtægtsændring.

Hjemmestyret har væsentlige midler placeret i flere af de større grønlandske virksomheder, henstående som en form for passiv kapital, der i en vis udstrækning formodes at ville kunne trækkes ud uden at bringe de pågældende virksomheder i problemer. En sådan udtrækning af midler vil være i overensstemmelse med det politiske valg om et lavere offentligt engagement i erhvervslivet samt ønsket om ikke via en atypisk kapitalstruktur og billigere finansieringsomkostninger i selskaberne at påføre private aktører på de samme områder en ubillig konkurrence.

Fondens aktiviteter indenfor erhvervsudviklingsområdet bør på sigt være økonomisk selv bærende, mens der indenfor uddannelsesområdet vil være tale om aktiviteter, hvor der ikke er krav om tilbagebetaling. Afkastet fra disse aktiviteter vil ske i form af værditilvækst, som ad forskellige veje vil komme samfundet til gode.

På længere sigt kan fondens midler på erhvervsudviklingsområdet forventes delvis at kunne finansieres gennem tilbageløb i form af renter eller fortjenester i form af eksempelvis aktiesalg. Som udgangspunkt må det dog forventes at disse aktiviteter for en stor dels vedkommende finansieres gennem forvaltning af egenkapital, afhængig af den takt hvormed der kan udvikles lødige projekter og opnås en realiserbar værditilvækst.

Forvaltning af egenkapitalen udliciteres for at sikre størst muligt afkast.

Det er på nuværende tidspunkt vanskeligt at vurdere behovet for kapital til administration. Der formodes at være en (begrænset) rationaliseringsgevinst i en sammenlægning af de forskellige aktører under ét tag.

I starten kan det ikke forventes at alle fondens midler er tilvejebragt, idet det vil tage tid at frigive midlerne. Det kan derfor være fornuftigt med en trinvis start over 3-5 år, hvor fonden gradvis kan komme til fuld udfoldelse.

Lovgivning

Der er flere eksempler på lovgivning der kan benyttes, både fra Danmark og Grønland. Det er væsentligt, at lovgivningen sikrer uafhængigheden og gennem krav til bestyrelsessammensætningen fastholder bestyrelsesprofilen.

Evaluering/effektmåling

Uddannelsesformål

Det forventes, at fonden vil supplere det etablerede uddannelsessystem med gennemførelse af målrettede, afsluttede enkeltstående kompetence-løftsprojekter, udvikling af læreværktøjer m.v.

En måde at måle effekten på kunne være en status over årets aktiviteter sammen med en blødere beskrivelse af, hvad disse har medført af konsekvenser for de uddannelsessøgende, uddannelsesinstitutionerne, erhvervs-fagene osv., alt efter målgruppen for det enkelte projekt. Denne beskrivelse vil, når den holdes op mod fondens formål tjene til indikator for, om fondens faktiske resultater er i overensstemmelse med fondens formål.

Antallet af igangsatte initiativer kan være et godt måleredskab og antallet af studerende under igangsatte initiativer - samt gennemførte uddannelsesforløb under igangsatte initiativer. Der skal så være en pligt til at indrapportere årligt til fonden om, hvordan det går de specielt udvalgte studerende under disse ordninger.

Erhvervsformål

Her vil de involverede, konkrete virksomheders udvikling være en indikator for om fonden faktisk skubber på udviklingen i den retning, der er ønsket i forbindelse med fastlæggelsen af fondens formål.

Endelig forventes fonden at kunne medvirke til og understøtte udvikling af nye forretningsområder, åbne op for eksportmuligheder eller muligheder for importsubstituerende produktion m.v. Effekten af disse bestræbelser skulle gerne på sigt aftegne sig i samhandelsstatistikken. Eksempelvis kunne en måling af ændringer i antallet af eksportvirksomheder, eksportprodukter m.v. også være en indikator og på sigt fondens forrentning af de penge, fonden indskyder i selskaberne som ansvarlig selskabskapital.

Næste skridt

- Forslag til tids- og handlingsplan.